

A fora (I)

L'espai exterior de l'escola com aliat per un canvi educatiu

Actualment hi ha un interès creixent sobre el concepte i l'ús dels espais exteriors de l'escola. Obrim els ulls per prendre consciència del que passa a totes les etapes educatives per poder pensar-hi i fer actuacions coherents amb un discurs pedagògic. Són moltes les aportacions científiques que reforcen el que fa tants segles ens diuen els grans pedagogs i les experiències que ens han precedit sobre la importància del joc i del contacte amb la natura en l'aprenentatge. Una voluntat i un rigor per adequar els espais exteriors i interiors responen al coneixement i a les necessitats de les persones que hi conviuen i que opten en el seu projecte educatiu per fer de l'escola un espai de vida. Un espai que el seu temps, organització i materials parlen per si mateixos del benestar, de la salut física, psíquica i intel·lectual.

L'espai exterior com una continuïtat del que es viu i passa a l'interior amb les peculiaritats i característiques que els diferencien en molts aspectes. L'espai exterior com un jardí, entès com espai viu i actiu, espais naturals que convidin a fer-hi vida, on es fan visibles experiències que creen lligams i que fan possible obertura de mirades.

Articular un espai exterior: un procés col·lectiu

Des del debat reflexiu i l'acompanyament de molts professionals, anem aprenent a organitzar els espais dels patis de les escoles responen a unes necessitats que van des de problemes estructurals a canvis profunds anant més enllà del temps d'esbarjo. Crear ambients a l'exterior, per a una educació més global, experimental, vivencial, grups heterogenis, horaris flexibles, ens fa sortir de l'àrea de confort, i es fa necessari buscar diferents estratègies per poder articular l'espai exterior en un procés de participació. Hem de trobar fórmules per poder actuar amb la complicitat dels diferents membres de la comunitat educativa.

L'inici d'un procés

L'inici d'un procés pot venir donat per la demanda d'algun membre de la comunitat educativa: mestres, infants o famílies, motivat per la coneixença d'altres experiències. Inicialment i molt sovint sembla que la transformació passa per escollir propostes de jocs, però quan ens hi posem, molt aviat ens adonem que cal un plantejament d'aquest espai que va més enllà de posar-hi elements de joc. En un espai en el que tot pot semblar més incontrolable apareixen pors, incerteses, desconeixement per la poca experiència. Neixen confusions i molts interrogants que sovint paralitzen projectes.

Cal saber més i anar a fons amb les intencions pedagògiques i el que significa equipar un espai trencant el model tradicional de pati escolar. Un debat que ens fa trobar respostes positives davant de problemes que per alguns poden fer aturar el procés: l'homologació dels materials i el mobiliari, del necessari augment de manteniment o de la responsabilitat legal en cas d'accidents. Quan hi ha una clara intenció pedagògica aquestes pors desapareixen quan es dona una progressiva complicitat de tota la comunitat educativa.

Sortir de l'àrea de confort, dels "sempre s'ha fet així", "el pati i la vigilància", "el pati és per al temps lliure", "a dins fem les assignatures competencials, a fora és esbarjo" són creences de fons que ens fan veure les dificultats que suposen els canvis necessaris per poder estructurar la flexibilitat horària, per poder acollir les coses que passin, previstes o imprevistes. Un camí que fa evident que el canvi només és possible si va acompanyat de canvis socials i culturals i d'un projecte pedagògic fonamentat.

La formació i l'acompanyament

Fer observacions, debats amb l'equip per prendre consciència individual i col•lectiva del què passa i del que volem que passi. Conèixer els infants, les seves necessitats, ens fa observar i posar en comú diferents mirades. Conèixer els sentiments i necessitats de les famílies ens fa obrir els murs de l'escola. Hi ha petits canvis que són tant significatius i transformadors que van generant

empaties, reptes... El debat amb una actitud positiva i oberta ens fa concretar el que ens agrada i el que no. Ens fa escoltar i voler sentir. Ens fa raonar i trobar coherències, canvis d'actituds, de valors reforçant idees i compromís pedagògic en les accions que es van transformant. Un paisatge teixit amb molts fils d'or invisibles, però que hi són.

Una manera diferent de viure els espais dins i fora demana aturar-nos, observar i emprendre un procés, un camí acompanyats. Un acompanyament que pot passar per la formació i l'intercanvi a partir de viatges i visites a d'altres experiències i l'observació i l'escolta de les necessitats dels infants, famílies i mestres. Una obertura a la cultura, a la ciència, a l'art i el coneixement trobant la complicitat d'altres perfils professionals del món de l'educació, de l'arquitectura, de la jardineria que comparteixen la visió d'aquests espais de formes diferents però amb una visió més oberta centrada en les necessitats de l'escola del segle XXI.

Per què hi ha necessitat de repensar aquests espais?

Com són actualment la majoria d'espais exteriors? Per què neix aquesta necessitat tant comú en tantes escoles des dels més petits fins a secundària ?

Passejar, contemplar-los, escoltar a diferents hores del dia ens aporta moltes respostes. Els espais exteriors de les escoles són una finestra oberta al món. Des de les escoles dels més petits en que trobem molts tancats, parterres de cautxú, abundant material sovint aportat o regalat per les famílies amb tota la bona intenció. Casetes, bicicletes, galledes, pales, correccamins, un guirigall d'elements que no ajuda a crear un ambient relaxat, a inventar-se jocs creatius o a trobar el necessari contacte sensorial amb l'entorn...

A les diferents etapes educatives hi ha molts aspectes en comú que posen de manifest les contradiccions que es viuen a l'hora del pati. Parlem del benestar físic però aquesta hora sovint es transforma en moments durs per gestionar tants infants a l'hora. Gaudir d'un esmorzar saludable, tenir prou temps per recollir el material, poder resoldre els conflictes, tornar relaxats a l'interior... Organitzar torns... Trenta minuts en els que passen moltes coses fora de la

mirada i l'acompanyament de l'adult que de vegades promouen situacions de maltractament (bulling). Les normes ens marquen els problemes? L'organització és la més adequada?

Infants , famílies i mestres necessitem unir forces per fer possible una nova concepció d'utilització dels espais que la gran majoria d'escoles disposem. Tenim un potencial d'espais molt valuós. Disposem de prou arguments científics i pedagògics que posen de manifest el gran valor d'aquests espais per a la cohesió social. Com hem vist en algunes escoles, si els espais ho fan possible, en les hores d'entrada i sortida, els familiars poden entrar i sortir pausadament acompanyant als infants fins la porta de la seva estança. Imaginar, respirar, asseure's en un banc, fer petar la xerrada amb algú esperant la sortida d'un infant. Trobar organitzacions i propostes per solucionar incompetències d'horaris... Propostes d'utilització d'aquests espais a l'aire lliure en hores en que el nostre clima ens permet repensar moltes altres possibilitats.

El procés de transformació

Per articular un espai exterior podem partir d'uns espais magnífics amb moltes possibilitats però poc aprofitades. Sovint d'una estructuració molt condicionada pels models ben arrelats a la nostra societat. Les persones implicades partim d'un senzill i potent sentiment de canvi, des del cor o des d'un plantejament pedagògic ho tenim clar però ens cal ajuda perquè som conscients del desconeixement de molts aspectes concrets que ens fan dir amb tota honradesa "no sabem com començar a repensar aquest espai". De vegades es parteix d'una idea que neix tenint com a model l'experiència d'una escola visitada o coneguda a través de la xarxa.

Cada escola és particular i única. El procés de transformació comença prenent consciència d'on estem, cap a on i com hi volem caminar. Canvis que no es poden fer sense la complicitat de la comunitat educativa. L'acolliment, l'escolta, acompanyant les voluntats que flueixen a partir de les demandes de famílies, d'alguns mestres o dels infants, que van obrint un camí de recerca. Sovint des d'un petit grup de treball fent possible il·lusionar la comunitat educativa.

Acompanyant moltes escoles en aquest procés ens hem adonat de la importància que té l'existència d'un lideratge conscient que impulsi una dinàmica i aculli les aportacions des de diferents mirades. El lideratge que s'eixampla en grups que poden mostrar solucions a diferents problemes que puguin anar apareixent.

Compartir sentiments, necessitats que afloren i es concreten a partir del coneixement de les experiències de moltes escoles de les diferents etapes educatives ens fa definir el diagnòstic de cada situació, espai i plantejament educatiu.

L'espai exterior és un reflex de la vida de l'escola. El resultat de les transformacions que anem incorporant representa el creixement individual i col·lectiu de les persones que hi viuen i conviuen.

El procés de transformació demana temps, formació, diàleg amb tots els agents educatius, recursos humans i econòmics però per sobre tot entusiasme, trobant camins que ens porten a la creació d'espais amb bellesa, salut, benestar.

Carme Cols i Pitu Fernàndez

elsafareig.org

elnousafareig.org

[El Safareig a Facebook](#)